

וזהו גם שחוששין "שמא ימשך וימנע מבדיקת חמץ בתחלת זמנה" - דמה הרעש - , משום שזהו ביטול תקנת חכמים משום דאז יש עדיין אור היום.

היוצא מכ"ז דאדה"ז למד דאילו לא הי' איזה ענין מיוחד בתחלת הלילה דוקא לא הי' שייך לומר דבעינן ממש בתחלה, ואדרבה הי' סגי בזמן מסויים השייך לתחלת הלילה, ומאחר דחזינן דיש קפידא על תחלה ממש כמ"ש הרמב"ם, ע"כ דתקנת חכמים היא שיש ענין מיוחד בתחלת הלילה ממש, וזהו כמ"ש משום שיש עדיין אור היום. ודו"ק.

כמה דיוקים בהגדת רבינו בפיסקא של מוציא מצה*

שז"א קאנטאר

שליח כ"ק אדמו"ר בר.ס. מארגאריטא, קליפורניא

בהגדת כ"ק אדמו"ר סימן מוציא מצה, לאחרי שמבאר סדר הברכות וזה שאין מברכין שהחיינו, ממשיך לבאר החיוב דאכילת מצה והחידוש שבו, וז"ל:

"מצה. גם בזמה"ז דאורייתא (פסחים ק"כ, א). הן אנשים הן נשים (שם מ"ג, ב). וחידוש הכתוב בלילי פסח, אף שגם בשאר יו"ט חייב לאכול פת, שאינו יוצא במצה עשירה (ר"ן פ' הישן). וי"א שחיוב פת ביו"ט אינו אלא מדברי סופרים - (שו"ע רבינו סתקכ"ט ס"ה, וראה רמב"ם הלכות יו"ט פ"ו הט"ו [לכאן] צ"ל ט"ז]. - וצע"ק ממ"ש רבינו בסי' רמ"ב ס"א במסוגר. ודעת ר"י, בראש ברכות שם סכ"ג, משמע שהוא מה"ת - ראה שם במיו"ט - משום שמחה. אבל אין שמחה בליל יו"ט הראשון מה"ת - שאג"א סי' ס"ח באריכות - וא"כ גם לדבריו לא הוי אז אלא מד"ס. מלבד ליל א' דחה"ס) - לבד ליל א' דחה"ס דילפינן ממצה דחה"פ. (ומ"ש בשו"ת רעק"א ס"א רק ליל פסח, ושם בהשמטות כ' בפשיטות דאין פת שייך לשמחה - צע"ק) ואכמ"ל". עכ"ל רבינו.

---

* הושלמה והועלה בכתב לע"נ קדושי מומביי, בראשם שלוחי כ"ק רבינו, הר"ר גבריאל נח ורבקה הולצברג, הי"ד.

והנה, כמו שנדייק גם לקמן, מקריאת פסקא זו בהשמטת הסוגריים פשוט שלא בא לפרט כל החילוקי דעות בענין חיוב אכילת פת ביו"ט - וכמו שרבינו עצמו מסיים "ואכמ"ל" - אלא עיקרו בא לבאר החידוש דמצוות אכילת מצה בליל פסח - אף שלכאור' ישנו כבר חיוב אכילת פת (מצה) מצד זה שהוא יו"ט. אלא, שמכיוון שכבר מביא רבינו דעת אדה"ז בסי' תקכ"ט שהחיוב הוא מד"ס (מצד עונג) מעיר בזה שצע"ק ממ"ש אדה"ז בעצמו בסי' רמ"ב במוסגר, ש"העונג והשמחה ביו"ט במאכל ומשתה הוא מן התורה כמו שיתבאר בסי' תקכ"ט". (ולכאורה, ה"צע"ק" הוא בדיוק מה שרצה להבהיר שם בקו"א, שהכוונה בעונג ושמחה היא לא לעונג סתם דאז היה בסתירה למ"ש בסי' תקכ"ט אלא הכוונה לעונג שיש בו שמחה, כגון בשר ויין - או אולי יותר נכון י"ל, שהצע"ק הוא רק לאחרי ההבהרה שבקו"א דצ"ע למה מלכתחילה נכתב לשון שיכול להשתמע כסתירה - ולכן לא ציין רבינו לקו"א וגם הוא רק צ"ע קצת מכיון שסתירה אין כאן כמ"ש בקו"א).

ויש לדייק למה לא העיר דצ"ע גם ממ"ש אדה"ז באו"ח סקפ"ח ס"י, בענין טעה ולא הזכיר יעלה ויבא בבהמ"ז, שם משמע, שאכילת פת ביו"ט הוא מה"ת? וז"ל אדה"ז שם - בהמשך למ"ש קודם דבר"ח וחווה"מ אכילת פת ובהמ"ז היא רשות: "משא"כ בשבתות וימים טובים של שלש רגלים שהוא חייב לאכול פת שמברכין עליו ברכת המזון שבשבת נאמר וקראת לשבת ענג וביום טוב נאמר ושמחת בחגך ואין עונג ושמחה בלא אכילת לחם (שקובעים עליו סעודה) שהלחם הוא עיקר הסעודה...".

הרי בפשטות, אם חיוב פת הוא מטעם מצוות שמחה, ה"ה חיוב מה"ת - וזהו בסתירה למ"ש בסי' תקכ"ט שם דהוא רק מדרבנן ומטעם עונג? וכבר העירו בזה, אבל מזה שאין רבינו מציין לזה אולי יש לדייק שלא ראה בזה כל סתירה למ"ש בסתקכ"ט, וכדלקמן.

דהנה, לכאור' מקור דברי אדה"ז אלו בסקפ"ח הוא (כמ"ש במ"מ) מדברי הרא"ש בברכות פ"ג סכ"ג, בביאור דברי הגמ' שם מ"ט, ב: "אמר ר' אידי בר אבין א"ר עמרם א"ר נחמן אמר שמואל טעה ולא הזכיר ר"ח: בתפילה מחזירין אותו, בברכת המזון אין מחזירין אותו, ברכת מזונא דאי בעי אכיל אי בעי לא אכיל אין מחזירין אותו. א"ל ר' אידי בר אבין לרב עמרם מאי שנא תפילה ומאי שנא ברכת המזון? ...אלא נחזי אנן: תפילה

דחובה היא מחזירין אותו. אלא מעתה שבתות וימים טובים דלא סגי דלא אכיל הכי נמי דאי טעה הדר? א"ל אין. דא"ר שילא אמר רב טעה חוזר לראש". וע"ז מבאר הרא"ש טעם הדבר שביו"ט חייב באכילת פת, וז"ל: "הלכך נראה לרבינו יהודה דחייב אדם לאכול פת ביו"ט משום שמחה משום חלקהו חציו לאכילה ועיקר אכילה הוא לחם".

מדברי הרא"ש אינו כ"כ ברור מהו עיקר הגורם, שהרי מזכיר בחדא מחתא "שמחה" וגם "חלקהו חציו לאכילה (לכם)" אבל זה נראה ברור - שאכילת פת ביו"ט חיוב דאורייתא הוא.

ובב"י סי' קפ"ח ד"ה וכתב הרשב"א מביא דברי הרא"ש ככתבן להוכיח שחיוב אכילת פת ביו"ט הוא גם ביום ומביא שכן הוא דעת הר"ן בפ' הישן (שמביאו רבינו בתחלת פסקא זו) והתוס' (עכ"פ בברכות שם) והמרדכי פ"ב דביצה - אבל חוץ מהרא"ש אין א' מהם מבאר טעם החיוב, אבל עכ"פ אולי נוכל לומר שעיקר החיוב הוא מצד חציו לכס, ובזה יובן למה רק ביו"ט יש חיוב פת ובהמ"ז ולא בחוה"מ.

אבל במעדני יו"ט אות ז משמע שעיקר הטעם הוא מצד שמחה - ולזה מבהיר ש"אף שאין שמחה אלא בבשר, וודאי פת בעי בהדי' דעיקר אכילה היא לחם" - ובפשטות דברי אדה"ז מיוסדים על זה.

ומכיון שכבר אתינן לאותם דברי הרא"ש המובאים לעיל בפסקא דמוציא מצה, נעיר על לשון רבינו שכתב: "ודעת ר"י . . . משמע שהוא מה"ת - ראה שם במעיו"ט - משום שמחה". ולכאור' לפום ריהטא משמע שהציון למעיו"ט חוזר למ"ש קודם - ד"משמע שהוא מה"ת" - אבל כד דייקס תראה שגם בלי המעיו"ט משמע מלשון הרא"ש שהוא מה"ת. ולכאור' הציון למעיו"ט הוא בעיקר למ"ש לאח"ז - שהוא משום שמחה ולא מטעם אחר. ובזה יתורץ עוד ענין לקמן.

אלא, שלפ"ז קשה טובא, הלא חיוב שמחה הוא כל ז', ולמה רק ביו"ט יש חיוב פת עד כ"כ שאם טעה מחזירין אותו בבהמ"ז - למה לא יתחייב לחזור כל ז' - וגם בחוה"מ? (גם, בזה"ז שאין לנו בשר שלמים ועיקר שמחה מקיימים ביין למה בכלל יש חיוב פת לפי"ז? וא"ת שהוא מצד מ"ש אדה"ז בתקכ"ט ס"ז "מצוה יש אכילת בשר בי"ט כיון שנאמר בו שמחה הרי מצוות שמחה היא כל ז', ומהו מקור החילוק בין יו"ט לחוה"מ בענין זה?)

ודוחק לומר שאכן להבנת המעי"ט ברא"ש יש חיוב זה גם בחוה"מ - וכדעת התשב"ץ, הובא בב"י שם ד"ה ומיהו, שגם בחוה"מ מחזירין אותו בסעודת שחרית ושל לילה - שהרי ברא"ש כתב בפירוש, דחייב ביו"ט - ומקשרו גם עם "חלקהו חציו לאכילה" המושג דעצרת (ממלאכה) הקיים רק ביו"ט עצמו.

(ואף שבמג"א או"ח סי' תק"ל סק"א ע"פ המחצה"ש - מביא שיש להחמיר לאכול פת גם בחוה"מ, הרי בטח שאין בזה חיוב, ומובא כדעת יחיד)

ועוד אפי' אם נדחוק כנ"ל עדיין יוקשה לדעת אדה"ז - הכותב בפירוש שבחוה"מ אינו חוזר מכיון שרשות היא?

ויוכן זה בהקדם ביאור גדר חובת שמחה, דבפשטות שני ענינים יש בו: א) חיוב כללי - הרגשי - לשמחה בחג - פשוט שיהי' שמח וטוב - לב וחיוב זה הוא יותר תמידי במצב רוח של שמחה וכו' וב') חיוב פרטי - מעשי - לאכול שלמי שמחה, לשנות יין וכו' - שזה נובע מן - או המעורר - שמחתו וטוב לבו כל ימי החג וחיוב מעשה זה יכול להיות פעם א' - או כמה פעמים וזה יהי' תלוי על חשיבות המעורר. ז.א. שמכוון המצוה הוא תחושת השמחה, אבל מכיוון ש"בלבבך הוא נגד החוש שלנו" חובת המצוה הוא לעשות פעולה המשמחת.

(וענין זה פשוט הוא, דהגע עצמך: האם חייב אדם לספק קליות ואגוזים לבניו כל יום משבעת ימי החג - או לקנות תכשיטין לאשתו - א' לכל יום, או להביא שלמי שמחה כל יומיים (מכיוון שאין שלמים נאכלין אלא לב' ימים ולילה א')? והא תאמר שבזה"ז אם משהו שתה רביעית יין אבל הלך כל היום בפנים זועפות - שנוכל לאמר עליו שקיים מצוות שמחת החג?)

ובאמת לשון אדה"ז בתקכ"ט מעיד לזה, שבס"ו כותב, שבנוגע לחיוב שמחה כל ימי החג - כולל חוה"מ - "חייב אדם להיות שמח וטוב לב הוא ובניו וכו' ושמחה זו היא מצות עשה מן התורה שנא' ושמחת בחגך... - היינו שהחיוב הוא להיות שמח טוב לב - סתם. ורק אח"כ ממשיך, בסעיף ז', ב"כיצד משמחין", הקטנים נותן להם קליות ואגוזים וכו' והאנשים בזמן שביהמ"ק הי' קיים היו אוכלין בשר שלמים וכו'".

ומעשה חיוב זה שבס"ז לאו דוקא שצריך לעשותו יותר מפעם אחת שבנוגע לשתות יין בזה"ז - אכן חייב כל יום, ששתיית יין דאמול אינו משמח לבב אנוש היום, אבל הספקת קליות ואגוזין לקטנים, ותכשיטין לאשתו - והעיקר מה נוגע לעניננו - שלמי שמחה בזמן הבית - עיקר עשייתו פעם אחת בתחילת החג, שעיי"ז ישמח מהם - או מהרושם שלהם - כל ימי החג.

דהנה לא מיבעי לשיטת התוס' בחגיגה ו, ב בד"ה יש בשמחה מה שאין בשתייהן (ועד"ז בלח"מ על הרמב"ם הלכות חגיגה פ"א ה"ד, שמביא מ"ש בתוספתא (פ"א ה') "שהשמחה יש לה תשלומין כל שבעה מה שאין בשתייהן, ושמעתתא שלנו דלא גרס ליה סבירא ליה דגם באינך (ראי' וחגיגה) יש להן תשלומין" - דמדהשתמש בלשון תשלומין ברור שעיקר חיוב הבאת שלמי שמחה הוא ביום א' (או אפי' בערב החג - לפי המסקנא בפסחים דף ע"א שלא בעינן זביחה בשעת שמחה)¹;

אלא אפי' למ"ש התוי"ט בעצמו בפירושו לחגיגה פי"א מ"ו דאין כל קשר בין שלמי שמחה לתשלומין מאחר שהחיוב הוא כל ז'², הרי כבר ראינו שבפשטות עיקר החיוב מעשה שמחה היא להביא הקרבן רק פעם אחת (וכ"כ בפירוש בפ"י זכרון יעקב על הרמב"ם הנ"ל) וכנ"ל - דלא מצינו שיתחייב להביא קרבן כל יומיים וכו', ומעשה שמחה זו יעוררו לתחושת שמחה כל ז' (ואופן ההשפעה מבואר בלקו"ש חל"ז בהעלותך

¹ אף שאולי י"ל שלשון תשלומין כאן שם המושאל הוא, מאחר שחיוב שמחה היא כל ימי החג - ולא בא לומר אלא שעיקר חיוב הבאתו הוא ביום הראשון (ובזה סרה קושיית האורח מישור על הלח"מ שם, אלא דגם בהמהרש"א חגיגה די"ז על תוס' ד"ה יום טבוח אחר השבת, משמע שהבין הלשון תשלומין בתוס' כפשוטו ששייך גם בחג השבועות - בימים שלאחריו - ששם בטוח אין שייך עיקר חיוב שמחה, כ"א ביום היו"ט עצמו אבל גם בזה י"ל - שתפס לשון תשלומין בנוגע לימים שלאחרי חה"ש, אבל בנוגע לז' ימי החג, הלשון תשלומין ל"ד אלא שנראה כתשלומין מכיון שעיקר הבאת בד"כ ביום א'.

² וכמו שהוא בפשטות - ולפי פשטות הלשון בתוספתא שלפנינו "שמחה . . . נוהגת כל ז' מה שאין בשתייהן" שפירושו שבשמחה חיוב יש כל ז' - מה שאין בשתייהן - שכל שאר ימי החג הם רק בגדר בתשלומין - ועפ"ז אין זה בסתירה לשמעתתא שלנו כלל - והא דתוס', או שגירסא אחרת היתה לו בתוספתא כמ"ש במפרשים על הרמב"ם הנ"ל, או שסבר בתוספתא זו עצמה שה"שמחה כל ז'" פירושו תשלומין - "ומה שאין בשתייהן" פירושו כפשוטו, שאין כל תשלומין, ושזהו דלא כשמעתתא שלנו (ועיין במנחת ביכורים על התוספתא כאן, שמפרש ב' הדעות בשיטת התוספתא בלשון התוספתא שלפנינו).

ב' - בדעת הרמב"ם שהוא יותר מצד השמחה הטבעית מאכילתו ובדעת אדה"ז שחלק חשוב ממנו הוא גם ההתעלות הרוחנית אבל איך שיהי' - החיוב יהי' רק פ"א וע"פ לקו"ש הנ"ל (בעמ' 67) שלהרמב"ם הכתוב פירט איך להגיע לשמחה זו, שהוא ע"י קרבן (משא"כ לאדה"ז שהכתוב פירט רק מצוות שמחה בכלל - בזה"ב אין שמחה אלא בבשר קרבן) ושלהרמב"ם ושמחת בחגך יתפרש ושמחת עם קרבנך - הנה ע"ד הצחות עכ"פ ברור שהחיוב הוא רק קרבן א' - ד"בחגך" לשון יחיד הוא - שנכתב בלי יו"ד - (ובפש"מ כוונתו לחגה"ס). ומתי הוא עיקר - או התחלת חיוב הבאת קרבן זה? ביום א'! ובפשטות הביאו קרבנם זו ביום א' של החג, כדי לקיים מצוות שמחה לכל ימי החג - דאל"כ יחסר יום ראשון לשמחה הראוי לו.

ועפ"ז יתורץ מה שהוקשה לנו בדעת הרא"ש - לפי המעי"ט - שלפי פירושו חיוב פת ביו"ט הוא חלק מחיוב אכילת בשר מטעם שמחה - למה אין חיוב פת כל ז' ? והתשובה לזה: דאכן אכילת בשר הזבח אינו כל שבעה אלא רק יום א' - ובפשטות יום ראשון - שלכן יוצא בד"כ שרק ביו"ט (ראשון עכ"פ, ובנוגע לשש"פ - יעויין להלן) - חייב לאכול פת ולברך בהמ"ז, וכשטעה ולא הזכיר יעו"י מחזירין אותו, אבל לא שבעצם יש חיוב פת ביו"ט יותר מבחווה"מ. ולפ"ז אולי נצטרך לומר להרא"ש - ע"פ המעי"ט שבזה"ב אם משהו הביא קרבן שמחתו בא' משאר ימי החג אכן יתחייב באכילת פת ובהמ"ז עד כדי להחזירו כשטעה.

[וע"פ ביאור זה יובנו גם דברי אדה"ז בתקכ"ט ס"ז זכנ"ל בנוגע לחיוב בשר בזה"ז - כשאין בשר שלמים - "ומ"מ מצוה יש באכילת בשר ביו"ט כיון שנאמר בו שמחה" - דלכאוי' היכן מצינו שנאמר שמחה ביו"ט יותר מבחווה"מ, הרי חיוב ושמחת הוא לכל ימי החג? וע"פ הנ"ל י"ל שמה ש"נאמר בו שמחה" יתפרש על עיקר זמן הבאת (אכילת) הקרבן שמחה - שזה אכן הי' ביו"ט יותר מבחווה"מ (אף שעדיין לדחוק לשון לשם "נאמר בו שמחה").]

והנה, גם אם מיושבים דברי הרא"ש כדלעיל, הרי עדיין יוקשו דברי אדה"ז, שבקפ"ח מביא כהרא"ש שחיוב פת הוא משום שמחה - ובתקכ"ט שהוא מד"ס מצד כבוד ועונג - ואיך יעלו שניהם בקנה א'?

(ב) גם לדברי הרא"ש למעיו"ט הנ"ל - למה בזה"ז יש חיוב פת, דבגמ' ברכות שם לא חלק בין זמן הבית וזה"ז? ומשמע שמדבר גם בזה"ז, שיש חיוב פת ובהמ"ז ביו"ט - ולמה?

והביאור בזה י"ל בהקדים מה שהובא לעיל בדברי הרא"ש שמזכיר גם שמחה וגם חלקהו חציו לאכילה דהנה אם נאמר שעיקר גורם אכילת פת בא מחציו לכם - חציו לאכילה לכאן הרי זה כולל כבר גם כל מיני מעדנים ותענוגים וגם חיובו בכל מקום ובכל זמן ואין מקום לעוד תקנת חכמים אבל באם נאמר שעיקרו משום שמחה - וכמו שביארו המעיו"ט - עדיין נשאר מקום לתקנת חכמים (נביאים) גם בזה"ב, שיענגו ישראל את היו"ט - בהוספה לחיובם מן התורה כבר לאכול פת עם שלמי שמחתם. דבהוספת חיוב עונג

(א) יתחייב באכילת פת וכו' גם מי שנמצא בדרך רחוקה מאיזה טעם שיהי', ומוכרח לקיים מצוות שמחה ביין לבד;

(ב) יתוסף החיוב לאכול ב' סעודות (דמצד שמחה עפהנ"ל - ל"ד שהחיוב הוא יותר מפ"א);

(ג) יתוסף שביעי של פסח לחיוב סעודה (דמצד שמחה עפהנ"ל - לכאן אין סיבה לחלק בין חוה"מ לשש"פ);

(ד) יתוסף החיוב דלהרבות בבשר (סתם) יין ומגדנות (תקכט ס"ד) שלא נכללו בשמחה - שעיקרו רק בשר שלמים (זהו בעיקר לדעת אדה"ז המבואר בלקו"ש חל"ג שם, דלפי דעת הרמב"ם שם תמיד יש בשמחה ב' החיובים חיוב א' עיקר החיוב דקרבן, וחיוב ב' - שהוא מכלל אותה שמחה - לעשות דברים המעוררים שמחה. כמו אכילת בשר ושתיית יין - וא"כ לכאן לא יתוסף כלום בתחום זה בהוספת חיוב עונג);

ה. ישאר החיוב גם בזה"ז, כשאין לנו עיקר השמחה דאכילת קרבן.

ועפ"ז אוי"ל שלהרא"ש בנוסף לחיוב פת מצד שמחה יש גם חיוב פת מצד עונג דמד"ס, שלכן בזה"ז עדיין מחוייבים באכילת פת ביו"ט. וסמוכות לזה - לא רק שנוכל לומר שיש חיוב מד"ס אף שלא הזכירו הרא"ש, אלא גם שבפועל ישנו גם חיוב מד"ס בדברי רבינו בפסקא זו דמוציא מצה, שכותב בדעת הרא"ש למעיו"ט ע"פ השאג"א, שאין שמחה בליל יו"ט הא' - "וא"כ גם לדבריו לא הוי אז אלא מד"ס" - היינו שפשוט

לו שלפחות חיוב מד"ס איכא - ומהו? ואם נאמר שהוא מצד עונג אתי שפיר.

וא"כ נוכל לומר שכ"ה גם דעת אדה"ז ואין סתירה בין קפ"ח לתקכ"ט. שבסי' קפ"ח, שם מדבר בעיקר בדיני ברכת המזון ולא הובא ענין חובת אכילת פת ביו"ט אלא כטעם לזה שבי"ט אם טעה מחזירין אותו - אבל אין זה עיקר מקומו - לא נכנס לחלק בין זה"ז - משום עונג - לזמן ומקום הבית, ועדיף ליה להביא עיקר חיובו מן התורה משום ושמחת ובזה מסתפק, מכיוון שאין כל נפק"מ להלכה - דבי"כ מחזירין אותו (ואדרבה, נוכל לומר שהזכיר שמחה דווקא מאחר שאכן יש נפק"מ דכשיבנה ביהמ"ק בב"א לכאו' מי שלא הסתפק להביא קרבנו עד לחוה"מ - יהי' לו אז חיוב פת מה"ת, ואם יטעה וישכח יעו"י יתחייב לחזור), ובסי' תקכ"ט, שם מדבר בעיקר חיובי האדם ביו"ט - בזה"ז - מביא מה שנוגע לדינא - מצוות כבוד ועונג, הכולל גם אכילת פת. וזה שבזמן הבית הי' בנוסף לאכילת בשר שלמים גם אכילת פת (כמבואר שאין שמחה בלעדו) אי"ז נוגע לנו כלל כיון שבי"כ מחוייבים מצד עונג.

ואוי"ל שלב' ענינים אלו התכוון אדה"ז שם בס"ז וז"ל: "אבל בשר אין חובה לאכול עכשיו כיון שאין לנו בשר שלמים ומ"מ מצוה יש באכילת בשר ביו"ט כיון שנאמר בו שמחה כו' "יש לנו לשמחו בכל מיני שמחות" שהחיוב לאכול בשר שלמים הוא מה"ת אבל עכשיו - מצוה יש - פירוש אותו המצוה מד"ס המבואר בד"ס (להרבות בבשר, יין ומגדנות) מטעם עונג, ומ"ש "כיון שנאמר בו שמחה" יתפרש כטעם לעיקר תיקון חכמים - למה תקנו מצות עונג ביו"ט? ותשובה: כיון שנאמר בו שמחה - וכנ"ל, שעיקר מעשה השמחה ביום א'. ומכיוון שיסוד תקנתם לענג יו"ט הוא מצד מצות שמחה - שהוא יותר מסתבר עונג - לכן נהגו ביו"ט להרבות במיני מאכלים יותר (ובאמת אם לא נאמר כן ק"ק מה מוסיף כאן "יש לנו לשמחו" על מ"ש בס"ד בשר יין ומגדנות?)

והשתא דאתינן להכי - שיתכן שתקנת עונג מיוסד על שמחה - יש לומר גם בדרך אחרת, שגם בסקפ"ח מדבר בחיוב דזה"ז - ומה שמזכיר שמחה הוא מכיוון שזהו היסוד עליה תקנו מצות עונג - או עוד יותר י"ל: שאדה"ז כלל אינו סובר כהמעיו"ט בפירוש הרא"ש, ולדעתו אין חיוב אכילת שלמי שמחה כשלעצמו מחייב אכילת פת, והא שהזכיר שמחה הוא כנ"ל - יסוד לענג - אלא שקשה לומר כן בלשון הראש עצמו דא"כ

העיקר חסר מן הספר אבל אולי נוכל לומר כן עכ"פ בדעת אדה"ז שבמקומו כן מדבר אודות מצות ענג - שכלל לא נכנס כאן לדברי הרא"ש אף דק"ק לפ"ז למה לא הזכיר כלל סקפ"א שהוא רק יסוד לקנת חכמים ובכל אופן, נצטרך לדברינו בתחילה לתרץ דעת הרא"ש למה רק ביו"ט חוזר ליו"י ולמה בזה"ז יש חיוב פת (וע"פ דין זה מדויק גם לשון רבינו שכתב בדעת הרא"ש "משמע שהוא מה"ת" מכיוון שאינו ברור בתכלית).

נחזור לסדר דברי רבינו בהגש"פ: אחרי שמציין שמצה הוא מדאורייתא וגם בזמה"ז - נשאלת השאלה מה חידוש הכתוב בלילי פסח? (והלשון לילי לשון רבים - אף שחידוש וחיוב הכתוב הוא רק בליל א' דחה"פ - ותפרש לילי פסח שבמשך כל הדורות ובכל שנה (ע"ד הלשון "ערבי פסחים") שהלא בכל יו"ט יש חיוב אכילת פת?³

וכנ"ל בראשית דברינו - לא נכנס בפרטי הדעות שבזה - אבל זה ברור שיש חיוב אכילת פת כל יו"ט ומה חידוש הכתוב? וע"ז מביא תשובת הר"ן - שהחידוש הוא שאינו יוצא במצה עשירה - שתשובה זו תספיק גם לשאר הדעות הסוברות שאכילת פת מה"ת. ואח"כ מביא משו"ע אדה"ז שאינו אלא מד"ס ובמוסגר, שצע"ק ממ"ש אדה"ז בסי' רמ"ב, ולא הזכיר צ"ע מס' קפ"ח מכיוון שלפי דברינו הנ"ל אין כל סתירה - ומכיוון שהוא רק מד"ס מובן חידוש הכתוב.

---

³ בקובץ נר המערבי חוברת ב' תשס"ח (י"ל ע"י ישיבת אהלי מנחם מערב קנדה) ראיתי שדנו בזה - מצד אחר - ובאו למסקנות שונות ויש הרבה להעיר על דבריהם אבל מכיוון שאינו בפנינו אביא רק קוטב דבריהם בנוגע לענינו - שרצו לחלק שיש ב' חיובי שמחה ביו"ט: א) עיקר השמחה (וב) ומצוה על האדם לשמחו בשאר כל מיני שמחות, היינו שאכן אכילת פת ביו"ט הוא רק מצד עונג, ועיקר שמחה אינה כולל פת, אבל יש גם עוד מצוה לשמחו בשאר כל מיני שמחות ולזה התכוון אדה"ז בסי' קפ"ח. אלא שקשה לומר כן, מכמה טעמים א) ביאור זה משמע להיפך ממ"ש בלקו"ש חל"ג בהעלותך ב' - שחילוק זה יהי' נכון לדעת הרמב"ם, אבל דעת אדה"ז שיש רק מצות שמחה א', והוא - בזה"ב שלמים, ובזה"ז - יין ב) לא ביאר למה מטעם "יש לנו לשמחו", (1) יתחייב כ"כ עד כדי לחזור אם טעה (ובפרט לפי ג' החילוקים בלקו"ש שם הערה: חובה, מצוה, ומנהג - שקו"ש לנו לשמחו הוא רק מצוה ולא חיבה) (2) ועיקר: לפי דבריו - שמצד שמחה כל ז' - יש מצוה על האדם לשמחו בשאר כל כל מיני שמחות - למה בחוה"מ אינו חוזר כשטעה ולא הזכיר יעו"י? ! ויש עוד מה להעיר ע"ז אבל אכמ"ל.

אלא, שבאם ננקוט כפי' הראשון בדעת אדה"ז - שסובר כהרא"ש ע"פ המעי"ט שבזה"ב יש חיוב פת בכל יו"ט משום שמחה ונמצא שעיקרו מה"ת - ולא רק עונג המיוסד על שמחה - נצטרך לדחוק לשון רבינו כאן שמדבר בעיקר בזה"ז - שיש עוד טעם לחיוב מצות מצה בפסח והוא כשאין ביהמ"ק קיים - ולכן הביא שהכתוב הוצרך לצוות על אכילת בפשטות בדעת אדה"ז שאינו אלא מד"ס, משא"כ אם ננקוט כפי' הב' - שאדה"ז לא ס"ל כפי' המעי"ט הרא"ש, וגם בזמן הבית חיוב פת הוא תקנת חכמים משום עונג שרק מיוסד הוא על שמחה - דברי רבינו כאן מיושבים יותר. ואח"כ ממשיך (עדיין בחצע"ג): שלא תאמר שכל הדעות הסוברות שהוא מן התורה בכל יו"ט, "מוכרחים לסמוך" על תשובת הר"ן - שחידוש הכתוב הוא שאינו יוצא במצה עשירה - אלא יש שתשובת ד"ס וספיק גם לו, והוא: דעת ר"י ברא"ש - לפי המעי"ט שהוא משום שמחה - ולפי השאגת ארי' - שאין חיוב שמחה בליל יו"ט הראשון - גם להם יתיישב השאלה "מה חידש הכתוב בלילי פסח" בזה שבכל ליל יו"ט הוא מד"ס, מלבד ליל א' דחה"ס. אבל רבינו לא בא לומר בזה שבאמת - ולכו"ע - אין חיוב שמחה ביו"ט הראשון מה"ת, דלא נכנס בזה כלל, אלא להראות עוד אופן להשיב על שאלת מה חידש הכתוב שזהו עיקר כוונת פיסקא זו.

ואתינן לדיוק זה ממה שהביא הרא"א בהעו"ב גליון 866 שעפמ"ש רבינו בסה"ש תשכ"ד ליל שמחת ס"ג בדיוק בשו"ע אדה"ז תקכ"ט ס"ו "שכל ז' ימי הפסח . . חייב אדם להיות שמח" - שזה שהוסיף אדה"ז תיבת "כל" על לשון הרמב"ם - רוצה לרמז בזה דלא כהשאג"א - והעיר בגליון שם שעפ"ז חזר בו כ"ק אדמו"ר ממ"ש בהגש"פ, אבל ע"פ הנ"ל - שרבינו לא נכנס כלל לנכונות ופרטי הדעות, וכל כוונת פיסקא זו הוא בנוגע לחידוש הכתוב - לא נצטרך לומר שחזר בו כלל, וזה שלא הביא דעת אדה"ז הוא דאז לדעת הרא"ש יהי' החיוב מה"ת בליל א' - ובי"כ נחזור בזה לתשובת הר"ן.

ובאמת כ"נ גם מזה שלא הביא רבינו ממ"ש בשו"ת ושב הכהן מהר"ר רפאל כץ (אלטונא, תקנ"ב) סי' צ"ה שגם לדעתו חיוב שמחה הוא גם בליל א' (ולומד כן בדעת הרמב"ם). וממשיך רבינו, לאחרי מה שהביא במסוגר, ובהמשך למ"ש קודם הסוגריים. (די"א שחיוב פת ביו"ט אינו אלא מד"ס: "לבד ליל א' דחה"ס דילפינן ממצה דחה"פ (ומ"ש בשו"ת

רע"א ס"א רק ליל פסח, ושם בהשמטות כ' בפשיטות דאין פת שייך לשמחה צע"ק ואכמ"ל. והנה לפום ריהטא הי' נראה שמ"ש במוסגר כאן מקומו קודם, קודם סגירת הסוגריים, דשם מדובר בדעת הרא"ש דפת כן שייך לשמחה - וברע"א כתב בפשיטות שאינו כן - וע"ז מעיר רבינו שצע"ק, איך אשתמיטתיה דעת הרא"ש ע"פ המעיו"ט? (וע"פ כלהנ"ל אוי"ל שצ"ע רק קצת, מכיון שבדעת הרא"ש בעצמו אינו ברור אם כוונת חיוב פת הוא מצד שמחה או מצד חציו לכם - ורק למעי"ט עיקרו הוא משום שמחה). אבל לפ"ז - למה אכן לא הכניס רבינו ענין זה בחצע"ג לאחר שמביא דברי הרא"ש? אבל כד תדייק בלשון רבינו ותעיין בדברי רע"א תמצא שהצ"ע הוא על ב' עניינים: א) לא רק מ"ש בהשמטות דאין פת שייך לשמחה, אלא ב) גם זה שבתשובתו בס"א אינו מזכיר "ליל א' דחה"ס דילפינן ממצה דחה"פ"? ולכן מזכירו רבינו רק לאחר שמביא בפנים גם החיוב דחה"ס והצע"ק חוזר על שניהם, וזה פשוט.

ביאור במנהג חב"ד בהלל דליל פסח

הרב מנחם מענדל כהן

שליח כ"ק אדמו"ר - סקרמנטא, קליפארניא

בלקוטי שיחות חכ"ה (עמ' 248 הערה 47) בביאור מח' ב"ש וב"ה, מביא רבינו מתורה אור (לד, ב) ומספר דרך מצותיך בביאור מחלוקותם גבי חנוכה - דבית שמאי לומדין נר חנוכה מפרי החג, ובית הלל סברי מעלין בקודש, וז"ל: "דלא דמי ללמוד זה מפרי החג כי חג הסוכות הוא דאורייתא. . . מלמעלה למטה וא"כ בא ונמשך הגילוי מצד עצמו מלמעלה למטה. . . מי מעכב ומי מונע לה' ית"ש והיד ה' תקצר, משא"כ בחנוכה שהוא מדרבנן שהם המשיכו להיות גילוי זה, וא"כ כיון שממשיכים זה מלמטה אי אפשר להגיע. . . כי אם מעט. . . ואח"כ מעלין בקודש".

ומבאר שם דפלוגתת בית שמאי ובית הלל היא בכללות התורה אי אזלינן בתר גדרה המקבל או גדרה הנותן (ע"ד הפלוגתא דר' עקיבא ור' ישמעאל; הרמב"ם והראב"ד וכו'). דלדעת בית הלל מתחשבין בגדרה המטה, וחנוכה אינו בדומה לחג הסוכות כי הוא מצוה דרבנן, ולכן צריך להגיע להגילוי אור מעט מעט - גדרה המקבל.